

Streszczenie

Stosunki międzynarodowe okresu zimnej wojny w karykaturze polskiej na przykładzie czasopism satyrycznych „Mucha”, „Karuzela”, „Szpilki”

Celem rozprawy było ukazanie wizji stosunków międzynarodowych w okresie zimnej wojny wykreowanej przez polskie karykatury opublikowane na łamach trzech czasopism satyrycznych: „Mucha”, „Karuzela” oraz „Szpilki”. Zamiarem pracy nie jest odtwarzanie ani opisywanie obiektywnego przebiegu zdarzeń, ale odwzorowanie ich obrazów, interpretacji dostarczanych odbiorcom przez polską prasę satyryczną w formie rysunków. Przedmiotem zainteresowań badawczych jest więc rozpoznanie propagandowej wymowy analizowanych w pracy karykatur, ustalenie graficznego sposobu prezentacji podejmowanych przez rysunki satyryczne problemów (w tym poszczególnych państw i ich przedstawicieli politycznych) oraz prześledzenie ewolucji stosowanej konwencji przedstawień i podejmowanej tematyki w powiązaniu z panującą w danym okresie sytuacją międzynarodową.

Bazę źródłową dla niniejszego opracowania stanowiło około 1950 karykatur opublikowanych w „Musze”, „Karuzeli” i „Szpilekach” od 1945 r. do 1987 r. – tj. od wznowienia „Szpilek” po zakończeniu II wojny światowej do publikacji ostatnich rysunków w powyższych czasopismach. Autorka zastosowała analizę ilościową, która pozwoliła uchwycić zakres zainteresowań karykaturzystów oraz wyróżnić określone wątki tematyczne. Użyteczne okazały się również metoda indukcyjna oraz metody badawcze wykorzystywane przez historię sztuki oraz prasoznawstwo, jak formuła Laswell’a oraz metoda badania dzieł sztuki E. Panofsky’ego.

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów. Rozdział I, zatytułowany *Charakterystyka uczestników stosunków międzynarodowych okresu zimnej wojny*, stanowi wprowadzenie do pozostałych części pracy. Składa się z dwóch podrozdziałów. Pierwszy został poświęcony opisowi sposobów obrazowania przez karykaturzystów Stanów Zjednoczonych oraz ich sojuszników, natomiast drugi wizji Związku Radzieckiego i krajów bloku socjalistycznego.

Rozdział II traktuje o stworzonej przez rysunki satyryczne wizji początków zimnej wojny oraz wydarzeń uznawanych za rozpoczynające konflikt. W pierwszym podrozdziale

omówiono obraz wydarzeń takich jak zakończenie II wojny światowej, przemówienie W. Churchilla o „żelaznej kurtynie”, konflikt wokół cieśnin czarnomorskich oraz kolejne obrady Rady Ministrów Spraw Zagranicznych. Drugi podrozdział dotyczy wojny domowej w Grecji oraz doktryny Trumana, zaś trzeci Europejskiego programu odbudowy, znanego jako plan Marshall’a.

Rozdział III, pt. *Problem Niemiec*, składa się z trzech części, które zawierają analizę poszczególnych karykatur na następujące tematy: problem Niemiec od zakończenia II wojny światowej do ich podziału na dwa organizmy państwowe w 1949 r., problem Niemiec w polityce mocarstw po 1949 r., stosunki Niemiec Zachodnich z ich sojusznikami, tj. USA, Wielką Brytanią, Francją i Włochami.

Rozdział IV – pt. *Wybrane problemy polityki i dyplomacji okresu zimnej wojny* – składa się z dwóch podrozdziałów. Pierwszy z nich został poświęcony stworzonemu przez karykatury obrazowi rywalizacji amerykańsko-radzieckiej i jej różnym aspektom, jak wyścig zbrojeń, wyścig o dominację w przestrzeni kosmicznej oraz innym zagadnieniom z zakresu stosunków międzynarodowych, m.in. kryzysowi kubańskiemu, wizycie N. Chruszczowa w USA, skandalowi wywołanemu zestrzeleniem szpiegowskiego samolotu U-2. Druga część rozdziału zawiera analizę karykatur dotyczących pewnych aspektów związanych ze stosunkami panującymi w bloku państw zachodnich: integracji europejskiej oraz NATO.

Autorka starała się udowodnić tezę, że wymowa karykatur wynikała z faktu przynależności Polski, gdzie karykatury były publikowane, do bloku państw socjalistycznych. Karykatury służyły budowaniu i wzmacnianiu negatywnego obrazu Stanów Zjednoczonych oraz krajów zachodnioeuropejskich. Obraz stosunków międzynarodowych okresu zimnej wojny w karykaturach prezentował się niekiedy niczym walka dobra ze złem reprezentowanych przez ZSRR i jego sojuszników oraz USA i kraje zachodnioeuropejskie.